

Ekspertyza naukowa

Analiza substytucji popytowej naziemnej telewizji cyfrowej i telewizji satelitarnej na rynku użytkowników końcowych

Sporządzona w CARS przez zespół w składzie:

dr Andrzej Nałęcz

dr Magdalena Olender-Skorek

Warszawa, grudzień 2017

Konkluzje (*executive summary*)

1. Przy ocenie substytucyjności popytowej największe znaczenie mają **subiektywne oceny i motywacje kierujące konsumentami** w momencie podejmowania decyzji o zakupie produktu (w tym przypadku: usługi). To konsument ocenia, czy z jego punktu widzenia produkty są podobne, czy nie. Bez badań konsumenckich, podziału klientów na grupy (segmenty rynku), sprawdzenia preferencji i zachowań każdej z grup w odniesieniu do oferty telewizji bezpłatnej i podstawowych pakietów telewizji satelitarnej, nie można obiektywnie i jednoznacznie wskazać na istnienie bądź brak substytucji pomiędzy dwoma usługami.
2. W przypadku kryterium odmienności klientów i ich zachowań, należy stwierdzić, że **bez dokładnych badań preferencji konsumentów i ich zachowań** w kontekście wyboru pomiędzy naziemną telewizją cyfrową (dalej: NTC), a podstawowymi pakietami telewizji satelitarnej, **źródłem danych pozostają preferencje ujawnione, czyli głównie udziały w rynku poszczególnych platform. Nie dają one jednak satysfakcjonująco jednoznacznych odpowiedzi** w zakresie istnienia substytucji.
3. **Analizując oba rynki pod względem funkcjonalnym i porównując właściwości najbliższych sobie usług** (czyli NTC i podstawowych pakietów telewizji satelitarnej), **można dojść do wniosku, że na rynku tychże usług występuje asymetryczna substytucja**. Z substytucją w ujęciu klasycznym mamy do czynienia, kiedy dwie usługi są bardzo do siebie podobne i konsumentowi jest wszystko jedno, którą z nich wybierze. W przypadku substytucji asymetrycznej, **substytucja działa w jedną stronę**, bo konsument wybiera pomiędzy usługą „uboższą” a „bogatszą”. **„Bogatsza” usługa jest substytutem „uboższej”**, co oznacza, że jest ją w stanie z powodzeniem zastąpić – ale ta zastępowalność nie działa w drugą stronę (oferta „uboższa” nie zastąpi „bogatszej”).
4. **Cenowe kryterium** oceny substytucyjności wskazuje na różnicę nominalną rzędu 20 zł miesięcznie na korzyść (bezpłatnej) naziemnej telewizji cyfrowej. **Można przypuszczać, że z punktu widzenia budżetu gospodarstw domowych jest to różnica na tyle niska, że nie ma większego znaczenia przy podejmowaniu decyzji, choć pewność dałoby dopiero badanie na klientach korzystających z tych ofert**.
5. Koszty zmiany platformy związane są z ponoszeniem **kosztów początkowych** typowych dla danej platformy (zakup dekodерów/tunerów i anten). Dodatkowym ograniczeniem kosztowym jest **kara za przedterminowe zerwanie umowy podpisanej na czas określony** (24 miesiące) z operatorami telewizji satelitarnej. Kara taka nie występuje w przypadku korzystania z NTC.
6. Analiza aktualnie obowiązujących przepisów prawa normujących w Polsce montaż anten na budynkach wielorodzinnych (wraz z okablowaniem i innym osprzętem) **nie wskazuje, by istniały różnice w unormowaniu instalowania anten przeznaczonych do odbioru programów rozpowszechnianych w sposób rozsiewczy naziemny oraz satelitarny**. Brak jednoznacznego unormowania kwestii montażu anten służących odbiorowi programów rozpowszechnianych w sposób

rozsiewczy satelitarny w przepisach obowiązujących przed 23 lutego 2013 r. nie oznacza, że anten takich nie można umieszczać na starszych budynkach.

- 7. Kryterium geograficzne jest spełnione** – obie platformy świadczą usługi na terenie całego kraju i jest to dla nich właściwy geograficznie rynek.

1. Cel i zakres ekspertyzy

Niniejsza ekspertyza została przeprowadzona na zlecenie firmy Emitel Sp. z o.o. Jej celem jest ocena substytucyjności popytowej dwóch platform telewizyjnych: naziemnej telewizji cyfrowej (NTC) oraz telewizji satelitarnej na rynku użytkowników końcowych.

Analiza została przeprowadzona zgodnie z dokumentami i praktyką Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK), określających sposób definiowania rynku produktowego, dostępnymi wytycznymi Komisji Europejskiej oraz przy wykorzystaniu benchmarku do rozwiązań międzynarodowych (odwołania do Ofcom, brytyjskiego regulatora rynku telekomunikacyjnego), a także w oparciu o publicznie dostępne dane statystyczne oraz informacje handlowe w zakresie ofert operatorów obu platform. Dysponentami ogólnopolskich multipleksów, w których nadawane są programy NTC, są w praktyce co do zasady nadawcy telewizyjni, dysponujący częstotliwościami uzyskanymi w procesach konkursów organizowanych przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej (UKE). Operatorem technicznym wszystkich multipleksów ogólnopolskich jest Emitel, będący także dysponentem MUX8. Przedstawicielami telewizji satelitarnej uwzględnionymi w niniejszym opracowaniu są NC+ oraz Cyfrowy Polsat. Są to główni gracze na rynku telewizji satelitarnej - mają oni 5,65 mln abonentów (na 11,4 mln abonentów płatnej telewizji w Polsce, patrz: KRRiT, 2016, s. 26, 36). Usługa Orange TV, obejmująca m.in. telewizję satelitarną, celowo została pominięta w poniższych zestawieniach ze względu na fakt, że nie jest to oferta wyłącznie telewizyjna, lecz zawsze pakietowa (w wariantach: telewizja z internetem, telewizja z telefonem lub telewizja z internetem i telefonem), co zaburza porównywalność w zakresie oferty cenowej i funkcjonalnej.

Spis treści

1. Cel i zakres ekspertyzy.....	4
2. Substytucja popytowa – zdefiniowanie zagadnienia.....	5
3. Odmienność klientów i ich zachowań.....	5
4. Właściwości i przeznaczenie produktu	6
5. Różnice w cenach.....	8
6. Koszty zmiany wykorzystywanego produktu	9
7. Różnice w regulacjach prawnych dotyczących montażu anten	10
8. Rynek geograficzny.....	13
9. Literatura	13

2. Substytucja popytowa – zdefiniowanie zagadnienia

Z substytucją popytową mamy do czynienia wtedy, gdy **w subiektywnej ocenie konsumenta dobra pełnią podobną funkcję** (innymi słowami: są uznawane przez nabywców za substytuty). Istotną rolę w ocenie substytucyjności odgrywa postrzeganie danego dobra przez konsumenta – jak podkreśla Prezes UOKiK: *ocena rynku produktowego wymaga dobrej znajomości motywacji i preferencji konsumentów* (UOKiK, Wytyczne w sprawie..., s. 9).

Kluczowym staje się zatem ustalenie faktycznych determinant zachowań konsumentów, w tym dookreślenie grup klientów przy wyznaczaniu rynku produktowego. Oznacza to jednocześnie, że ocena substytucyjności powinna opierać się na zbadaniu preferencji konsumentów i ustaleniu motywacji, jakie kierują użytkownikami dokonującymi wyboru. Dotyczy to także użytkowników wybierających rodzaj platformy telewizyjnej.

3. Odmiennność klientów i ich zachowań

Ze względu na ograniczoność badań konsumenckich, można podejmować jedynie próby wnioskowania o preferencjach konsumentów na podstawie dokonywanych przez nich wyborów. Zgodnie z *teorią ujawnionych preferencji* P. Samuelsona, postępowanie konsumenta dostarcza pewnych ogólnych prawidłowości dotyczących struktury jego preferencji – przy założeniu racjonalności postępowań takiego konsumenta. Jest to spójne z podejściem prezentowanym przez Ofcom, który uznaje, że obserwacja udziałów rynkowych może świadczyć o braku bądź istnieniu substytucji. Ofcom stoi na stanowisku, że stabilizacja udziałów w rynku poszczególnych platform telewizyjnych wraz z niewielką skalą zjawiska zmiany dostawcy usług telewizyjnych, a w szczególności znaczny procent gospodarstw domowych korzystających wyłącznie z telewizji naziemnej (Ofcom, 2016, pkt 3.14, 3.15, 3.19) świadczy o braku substytucji po stronie popytu na rynku detalicznym. Jednocześnie wskazuje, że im większe jest znaczenie rozpowszechniania rozsygnalizowanego naziemnego dla odbiorców, tym bardziej istotne jest wyznaczenie w tym zakresie odrębnego rynku (Ofcom, 2016, pkt 4.19). Według danych przedstawianych przez KRRiT, udział poszczególnych źródeł sygnału telewizji linearnej w polskich gospodarstwach domowych przedstawia się następująco: antena satelitarna: 2011 r. – 34%, 2012 r. – 38%, 2013 r. – 37%, 2014 r. – 36%, 2015 r. – 35%, 2016 r. – 35,6%; sieć kablowa: 2011 r. – 35%, 2012 r. – 33%, 2013 r. – 33%, 2014 r. – 31%, 2015 r. – 31%, 2016 r. – 29,6% ; sygnał naziemny: 2011 r. – 31%, 2012 r. – 30%, 2013 r. – 30%, 2014 r. – 33%, 2015 r. – 34%, 2016 r. – 34,8% (KRRiT, 2017, s. 12).

Polski rynek detaliczny usług telewizyjnych wykazywać mógłby więc na sytuację scharakteryzowaną przez Ofcom, gdyby:

- 1) przedstawione udziały dotyczyły oferty porównywalnej (w przypadku operatorów telewizji satelitarnej i kablowej są to oferty podstawowe, a w przypadku NTC jest to cały jej udział rynkowy);
- 2) analizie poddane zostały informacje na temat migracji klientów między platformami – szczególnie w momentach zmian w cenach albo zmian w jakości oferowanej usługi¹;
- 3) klienci korzystający z ofert porównywalnych mieli podobne cechy – tak, żeby można ich było zaliczyć do tej samej grupy odbiorców.

Wobec braku powyższych informacji, każda stanowcza ocena substytucyjności pozostaje spekulacją.

4. Właściwości i przeznaczenie produktu

Z punktu widzenia konsumenta obie platformy służą tym samym celom, tj. dają możliwość odbioru programów telewizyjnych. Podobnie będzie też w przypadku telewizji dostarczanej przez operatorów sieci kablowej oraz coraz popularniejszej telewizji internetowej, tzw. IPTV (telewizja kablowa i IPTV nie są jednak przedmiotem zainteresowania niniejszego opracowania, głównie ze względu na ograniczoną dostępność usług pod względem geograficznym), na co uwagę zwrócono w raporcie UOKiK pisząc: *Dodatkowo można zauważyć, że klienci traktują usługi poszczególnych rodzajów operatorów jako substytuty – z analizy klientów rezygnujących z usługi płatnej telewizji u jednego operatora, wynika, że migrują oni zarówno do platform cyfrowych, operatorów kablowych, jak i, szczególnie w ostatnim czasie, opuszczają rynek płatnej telewizji, na rzecz bezpłatnej telewizji cyfrowej* (UOKiK, 2011, s. 27).

Możliwości NTC i telewizji satelitarnej są jednak różne – w przypadku podstawowego pakietu telewizji satelitarnej konsument dostaje po pierwsze co do zasady te same programy co w NTC (patrz tabela 1), a po drugie dodatkowo: kilkadziesiąt programów więcej, w tym ok. 30 programów jakości HD. Ma też możliwość skorzystania z dostępu do audycji na żądanie (tzw. usługi VOD). **Może to oznaczać, że rynek ten jest przykładem tzw. substytucyjności asymetrycznej**, czyli sytuacji, w której jeden z produktów posiada atrybuty brakujące drugiemu i w związku z tym zachodzi substytucyjność tylko w jedną stronę

---

¹ Z dotychczasowych analiz rynkowych dowiadujemy się, że w 2014 r. 20% odbiorców telewizji naziemnej rozważało wykupienie dostępu do telewizji płatnej, a w 2015 r. wartość ta spadła do 15% (KRRiT, 2016, s. 14) – nie jest jasne czy są to ci sami konsumenci, czy kolejni. Dodatkowo, gotowość do skorzystania (za dopłatą) z opcji VOD deklaruje 44% użytkowników (KRRiT, 2017, s. 45).

(BEREC, 2011, s. 12, Jaegher, K., 2008). W hipotetycznym przypadku tego rodzaju, konsumenci są bardziej skłonni przestawić się z „uboższej” wersji produktu na „bogatszą”, niż z „bogatszej” na „uboższą”. „Bogatszy” produkt wywiera presję konkurencyjną na „uboższy”, ale nie odwrotnie. Z czysto funkcjonalnego punktu widzenia z taką sytuacją bez wątpienia mamy do czynienia w tym przypadku.

Tabela 1. Porównanie zawartości programowej podstawowych pakietów operatorów platform satelitarnych z ofertą naziemnej telewizji cyfrowej

Program	NTC	nc+ (Pakiet Start+)	CyfrowyPolsat (Pakiet Podstawowy)
TVP ABC	+	+	+
Eska TV	+	+	+
TTV	+	+	+!
Polo TV	+	+	+
ATM Rozrywka	+	+	+
TV Trwam	+	+	+
Stopklatka	+	+	+
FokusTV	+	+	+
Polsat	+	+!	+!
Super Polsat	+	+!	+!
TVN	+	+!	+!
TVN7	+	+!	+!
TV4	+	+	+!
TV Puls	+	+!	+!
PULS2	+	+	-
TV6	+	+!	+!
TVP1 HD	+	+	+
TVP2 HD	+	+	+
TVP3	+	+	+
TVP Info	+	+!	+
TVP Kultura	+	+	+
TVP Historia	+	+	+
TVP Rozrywka	+	+	+
Nowa TV	+	+	+
Metro	+	+	+
Zoom TV	+	+	+
WP	+	+	-
Dodatkowo	Lokalne	50 (w tym 23 HD)	64 (w tym 13 HD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji na stronach internetowych operatorów i rozmów telefonicznych z infolinią (<http://sklep.cyfrowypolsat.pl/telewizja-satelitarna>, <http://ncplus.pl/sklep/oferta/startplus>, <https://www.orange.pl/view/swiat-telewizji-orange>)

+	program dostępny
+!	program dostępny w jakości HD
-	program niedostępny

5. Różnice w cenach

Rekomendowaną przez Komisję Europejską metodą sprawdzenia wrażliwości konsumentów na zmianę ceny dobra jest tzw. test hipotetycznego monopolisty (ang. *Small but Significant and Non-transitory Increase in Price test*, w skrócie SSNIP), bo dzięki niemu można ocenić na ile istotne są dla konsumenta czynniki cenowe, a na ile pozacenowe (innymi słowy, na ile konsument reaguje na cenę) – test polega na zbadaniu reakcji konsumentów na wzrost ceny pewnego dobra o 5-10%. Jeżeli konsumenci wybiorą w takiej sytuacji inne dobro, można uznać je za substytut pierwszego. W przypadku porównywanych w niniejszym dokumencie dwóch platform, NTC oraz telewizji satelitarnej, przeprowadzenie testu SSNIP jest niemożliwe, gdyż naziemna telewizja cyfrowa jest bezpłatna. Przyjętą praktyką w takim przypadku jest porównanie cen produktów o podobnym przeznaczeniu. Jeśli te różnice występują, może to sugerować znaczące (z punktu widzenia konsumentów) różnice jakościowe, co z kolei oznacza mniejszą substytucyjność, a w skrajnych przypadkach nawet jej brak. Wyjątkiem są wydatki mające niewielki udział w budżetach gospodarstw domowych, czyli w ocenie klienta: nominalnie niskie.

W przypadku porównywania platformy satelitarnej (płatnej) i naziemnej telewizji cyfrowej (bezpłatnej) różnice w cenach kształtują się w sposób przedstawiony w tabeli 2. W zestawieniu wykorzystano ceny dla ofert zbliżonych, czyli w przypadku telewizji satelitarnej – pakietów podstawowych, jako tych które mogą być substytutem NTC ze względu na zawartość programową (szczegółowe porównanie zawartości programów przedstawiono w tabeli 1). Dodatkowo, uwzględniono początkowy (jednorazowy) koszt urządzeń umożliwiających odbiór telewizji, jako ponoszony przez użytkownika. W przypadku NTC będzie to opłata za tuner i antenę (należy jednak zauważyć, że tuner będzie wymagany jedynie w przypadku posiadania starszego, cyfrowego odbiornika telewizyjnego, gdyż odbiorniki sprzedawane obecnie posiadają wbudowaną odpowiednią funkcjonalność), a w przypadku telewizji satelitarnej: koszt dekodera i anteny (przy czym koszt dekodera jest

symboliczny i wynosi 1-2 zł). Podstawową różnicą pozostaje więc opłata abonamentowa, wynosząca w tym przypadku 19,99 zł miesięcznie. **Brak jest jednak badań konsumenckich wskazujących, na ile w ocenie klientów taka kwota jest nominalnie niska i nie stanowi znaczącego obciążenia w obecnych budżetach ich gospodarstw domowych.** Dostępne dane wskazują natomiast, że konsumenci są skłonni przeznaczyć 10-20 zł za rozszerzenie swojej oferty (Nielsen Audience Measurement, za KRRiT, 2016).

Tabela 2. Porównanie kosztów dla klienta z poszczególnych ofert

Koszt dla abonenta	NTC	nc+ (Pakiet Start)	Cyfrowy Polsat (Pakiet Rodzinny HD*)
Cena tunera (zł)	100**	11,90***	1
Cena anteny (zł)	60	49	49
Opłata abonamentowa**** (zł)	0	19,99	19,99
Czas trwania umowy (w miesiącach)	0	24	24

* pakiet dostępny tylko przez infolinię, brak informacji na stronie operatora (stan na 28.11.2017)

** koszt ponoszony tylko w przypadku klientów posiadających odbiorniki telewizyjne starszego typu

*** aktywacja (9,90 zł) + dekodery (2 zł)

**** poza promocją

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji na stronach operatorów i rozmów telefonicznych z infolinią.

6. Koszty zmiany wykorzystywanego produktu

Wzajemne relacje rozpowszechniania programów w sposób rozsiewczy naziemny oraz satelitalny kształtują się różnie w różnych państwach, w zależności od: istniejącej w nich infrastruktury transmisyjnej, penetracji poszczególnych platform telewizyjnych, zwyczajów odbiorców oraz obowiązującego prawa (zob. M. Rosenthal [w:] Koenig, Bartosch i Braun, 2009, s. 272; EBU, 2011, s. 7; ITU, 2016, s. 17, 19).

Cyfrowa telewizja naziemna jest łatwa w instalacji i użyciu, gdyż wykorzystuje technologię wbudowaną we współczesne, cyfrowe odbiorniki telewizyjne (starsze odbiorniki cyfrowe wymagają uzupełnienia o dodatkowe urządzenie, tzw. *set-top-box*, zwane też tunerem), a także anteny zewnętrzne (najczęściej na dachu budynku) lub wewnętrzne (w pomieszczeniach; ITU, 2016, s. 1, 7, 24-25). Odbiór telewizji satelitarnej wymaga korzystania z parabolicznej anteny talerzowej, instalowanej na zewnątrz budynku (ITU, 2016, s. 1) – nie ma możliwości instalacji odpowiedniej anteny wewnątrz lokalu odbiorcy. W przypadku telewizji satelitarnej wymagane jest także posiadanie przez użytkownika w jego lokalu dodatkowego urządzenia *set-top-box*, pozwalającego na odbiór programów, gdyż same odbiorniki telewizyjne rzadko są wyposażone w służące temu podzespoły. Jak zasygnalizowano już wyżej, odbiór telewizji naziemnej jest możliwy nie tylko z

wykorzystaniem anteny zewnętrznej (zbiorowej lub indywidualnej), lecz także wewnętrznej (ITU, 2003, s. 10). Cena tej ostatniej jest relatywnie niska (wynosi średnio kilkadziesiąt złotych i jest zbliżona do ceny anteny zewnętrznej) a instalacja prosta, gdyż można jej dokonać samodzielnie w mieszkaniu. Odbiór telewizji satelitarnej zawsze wymaga korzystania z indywidualnej lub zbiorczej anteny zewnętrznej. Co więcej, m.in. ze względu na potrzebę odpowiedniego ustawienia anteny, jej montaż z reguły wymaga udziału specjalisty. Kosztem przejścia będzie zatem poniesienie kosztów początkowych o których była mowa w poprzednim punkcie (dotyczącym cen) i wynosi on od 50-60 zł (przy przejściu na telewizję satelitarną) do 150 zł (przy przejściu na cyfrową telewizję naziemną).

Dodatkowy koszt przejścia jest związany z 24 miesięczną umową, jaką konsument podpisuje z operatorem telewizji satelitarnej (w NTC takiej umowy nie ma). Skrócenie tego okresu na wniosek konsumenta jest możliwe, ale wiąże się z wysoką karą. W praktyce, jak podają operatorzy, klienci nie decydują się na skracanie okresów obowiązywania umowy.

7. Różnice w regulacjach prawnych dotyczących montażu anten

Wskazując na różnice między odbiorem programów w sposób rozsiewczy naziemny oraz satelitarny, zwraca się uwagę na prawne i praktyczne problemy związane z instalacją anteny oraz wyposażeniem lokalu użytkownika w odpowiednie urządzenia. Jednak **analiza aktualnie obowiązujących przepisów prawa normujących w Polsce montaż anten na budynkach wielorodzinnych (wraz z okablowaniem i innym osprzętem) nie wskazuje, by istniały różnice w unormowaniu instalowania anten przeznaczonych do odbioru programów rozpowszechnianych w sposób rozsiewczy naziemny oraz satelitarny.** Zgodnie z § 56 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 1422) – w brzmieniu po nowelizacji dokonanej rozporządzeniem Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z 6 listopada 2012 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2012 r., poz. 1289) – budynek mieszkalny wielorodzinny musi zostać wyposażony w instalację telekomunikacyjną. Obejmuje ona również wszelkie urządzenia związane z odbieraniem programów radiowych i telewizyjnych. Szczegółowe normy dotyczące montażu anten, kabli i osprzętu wynikają z § 192e i 192f powołanego rozporządzenia. Zgodnie z § 192e pkt 4 oraz 5, **obligatoryjną instalację telekomunikacyjną każdego budynku mieszkalnego wielorodzinnego stanowią antenowe instalacje zbiorowe służące do odbioru cyfrowych programów telewizyjnych i radiofonicznych**

rozpowszechnianych zarówno w sposób rozsiewczy naziemny jak i satelitarny. Do instalacji telekomunikacyjnej budynku mieszkalnego wielorodzinnego należy również maszt usytuowany na dachu budynku lub – w uzasadnionych przypadkach – poza nim, przystosowany m.in. do umieszczania odpowiednich elementów instalacji antenowych na potrzeby odbioru programów rozpowszechnianych w sposób rozsiewczy naziemny lub satelitarny (§ 192e pkt 8 rozporządzenia). W § 192f rozporządzenia unormowano z kolei zagadnienia szczegółowe związane z instalacją telekomunikacyjną, a w szczególności: zagwarantowanie możliwości instalacji dodatkowych anten i kabli (§ 192f ust. 4 pkt 3), charakterystykę techniczną wykorzystywanych anten, kabli i innego osprzętu (§ 192f ust. 6 dla infrastruktury służącej odbiorowi cyfrowych programów rozpowszechnianych w sposób rozsiewczy naziemny; § 192f ust. 7 dla infrastruktury służącej odbiorowi cyfrowych programów rozpowszechnianych w sposób rozsiewczy satelitarny) oraz doprowadzenie okablowania od anten do telekomunikacyjnych skrzynek mieszkaniowych (§ 192f ust. 8). Powoływane przepisy obowiązują w opisywanym brzmieniu od 23 lutego 2013 r., co w zw. z treścią § 2 ust. 1 rozporządzenia oznacza, że co do zasady znajdują zastosowanie w odniesieniu do wszystkich budynków wielorodzinnych projektowanych, budowanych albo przebudowywanych po wskazanym dniu – a także do budynków, których sposób użytkowania uległ po tym dniu zmianie w taki sposób, że stały się budynkami wielorodzinnymi. Wykładnia powyższych przepisów prowadzi do jednoznacznego wniosku, że **obecnie obowiązujące prawo nie tworzy funkcjonalnie odmiennych warunków montażu w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych instalacji służących odbiorowi programów rozpowszechnianych w sposób rozsiewczy naziemny i satelitarny.**

Przepisy obowiązujące przed 23 lutego 2013 r. nie były tak szczegółowe – brakowało w nich wyraźnego wskazania, że budynek wielorodzinny powinien zostać dostosowany do możliwości montażu anten służących odbiorowi programów rozpowszechnianych w sposób naziemny satelitarny. Budynki wielorodzinne projektowane, budowane, rozbudowywane, nadbudowywane, przebudowywane (a także o zmienionym z innego sposobie użytkowania) począwszy od 16 grudnia 2002 r., gdy powoływane wyżej rozporządzenie Ministra Infrastruktury weszło w życie w brzmieniu pierwotnym, powinny być przystosowane do wyposażenia w instalacje telekomunikacyjne, w tym radiowo-telewizyjne (§ 2 ust. 1 w zw. z § 56 rozporządzenia w brzmieniu opublikowanym w Dz. U. z 2002 r., nr 75, poz. 690). Analogiczne było brzmienie § 56 obowiązującego do 15 grudnia 2002 r. rozporządzenia Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z 14 grudnia 1994 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich sytuowanie (Dz. U. z 1995 r., nr 10,

poz. 46; tekst jedn. Dz. U. z 1999 r., nr 15, poz. 140). **Brak jednoznacznego unormowania kwestii montażu anten służących odbiorowi programów rozpowszechnianych w sposób rozsiwczony satelitarny w przepisach obowiązujących przed 23 lutego 2013 r. nie oznacza jednak, że anten takich nie można umieszczać na starszych budynkach.** W szczególności brak w tym zakresie ograniczeń publicznoprawnych, gdyż montaż anteny wraz z kablami i osprzętem nie wymaga uzyskania pozwolenia na budowę ani zgłoszenia. Z kolei w sferze prawa prywatnego, **nadmierne ograniczenia lub zakazy ustanawiane przez wspólnoty albo spółdzielnie mieszkaniowe w związku z montażem anten mogą zostać uznane za naruszenie norm wynikających z kodeksu cywilnego lub ustawy o własności lokali** (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 1892, ze zm.). Wszak w granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego właściciel może korzystać ze swej rzeczy, zarówno ruchomej jak i nieruchomości, w tym z lokalu mieszkalnego, zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa (art. 140 k.c.). Bez wątpienia odbieranie programów telewizyjnych (a także radiowych, co jednak nie jest przedmiotem zainteresowania niniejszego opracowania), niezależnie od sposobu ich rozpowszechniania, mieści się w granicach społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa własności lokalu mieszkalnego. Wskazuje na to powszechność posiadania odbiornika telewizyjnego w gospodarstwach domowych (już w 2007 r. 97% gospodarstw domowych posiadało telewizor kolorowy, zaś 22% nawet dwa: CBOS, 2007, s. 2) jak również sama powszechność zjawiska oglądania telewizji (w zależności od rodzaju gospodarstwa domowego, telewizję ogląda się w 85,7-94,2% z nich: GUS, 2014, s. 166), a także czas poświęcany na to zajęcie (w 2015 r. Polacy przeznaczali na oglądanie telewizji średnio 4 godziny i 23 minuty dziennie: KRRiT, 2016, s. 11). Zarazem jednak właściciel nieruchomości powinien przy wykonywaniu swego prawa powstrzymać się od działań, które by zakłócały korzystanie z nieruchomości sąsiednich ponad przeciętną miarę, wynikającą ze społeczno-gospodarczego przeznaczenia nieruchomości i stosunków miejscowych (art. 144 k.c.). Na podstawie tych dwóch przepisów Sąd Apelacyjny w Lublinie – orzekając w sprawie osoby, której wspólnota mieszkaniowa nie wyraziła zgody na instalację anteny na dachu budynku – stwierdził, że wspólnota może wyłącznie określić warunki montażu anteny. Brak zgody na montaż byłby dopuszczalny jedynie wówczas, gdyby instalacja anteny doprowadziła do zakłócenia ponad przeciętną miarę korzystania przez innych właścicieli nieruchomości z ich praw², np. poprzez przesłonięcie okna w sąsiednim lokalu mieszkalnym. Takie stanowisko potwierdza art. 206

---

² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 7.07.2011 r., sygn.. akt: I Aca 262/11 (niepubl.).

k.c., zgodnie z którym każdy ze współwłaścicieli jest uprawniony do współposiadania rzeczy wspólnej oraz do korzystania z niej w takim zakresie, jaki daje się pogodzić ze współposiadaniem i korzystaniem z rzeczy przez pozostałych współwłaścicieli. Należy uwzględnić także art. 12 ust. 1 ustawy o własności lokali, na którego podstawie właściciel lokalu ma prawo do współkorzystania z nieruchomości wspólnej zgodnie z jej przeznaczeniem. Rzeczą (nieruchomością) wspólną jest w budynku mieszkalnym wielorodzinnym w szczególności dach, który jako jego najwyższy punkt najlepiej nadaje się do instalowania anten służących odbiorowi programów, zwłaszcza rozpowszechnianych w sposób rozszewczy satelitarny. Na cytowane przepisy (art. 140 oraz art. 206 k.c. oraz art. 12 ustawy o własności lokali) powołał się Sąd Okręgowy w Łodzi, stwierdzając naruszenie wynikających z nich praw, przysługujących osobie, której spółdzielnia mieszkaniowa odmówiła umożliwienia zamontowania anteny satelitarnej na części wspólnej budynku³. W praktyce jednak prawo do instalacji indywidualnych anten pozostaje zagadnieniem kontrowersyjnym (zob. Piątek, 2014, s. 7). Co szczególnie istotne, **kontrowersje te dotyczą w równym stopniu anten do odbioru programów rozpowszechnianych w sposób rozszewczy naziemny oraz satelitarny** (Piątek, 2014, s. 7).

8. Rynek geograficzny

Zarówno rozpowszechnianie programów w sposób rozszewczy naziemny jak i satelitarny umożliwia ich odbiór na terenie całego kraju, a więc praktycznie we wszystkich gospodarstwach domowych – wg badania UKE (2012), NTC jest dostępna w 98% obszaru Polski. Usługi na terenie całego kraju świadczą także operatorzy platform satelitarnych: *operatorzy cyfrowych platform satelitarnych nie są związani koniecznością utrzymywania drogowej naziemnej infrastruktury i tym samym są w stanie oferować swoje usługi na całym obszarze Polski* (KRRiT, 2013). W tym zakresie te dwa sposoby rozpowszechniania wyraźnie odróżniają się od wszystkich pozostałych (zob. EBU, 2011, s. 6, 10, 25, 27).

9. Literatura

BEREC. (2011). Report on impact of fixed-mobile substitution in market definition.

CBOS. (2007). Wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku.

EBU. (2011). The Future of Terrestrial Broadcasting.

GUS. (2014). Warunki życia rodzin w Polsce.

---

³ Wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z 3.06.2015 r., sygn. akt: III Ca 205/15 (<https://www.saos.org.pl/judgments/174473>).

- ITU. (2003). Guidelines and techniques for the evaluation of digital terrestrial television broadcasting systems.
- ITU. (2016). Handbook on Digital Terrestrial Television Broadcasting Networks and Systems Implementation.
- Jaegher, K. (2008). Asymmetric substitutability: theory and some applications. Tjalling C. Koopmans Research Institute.
- Koenig, C., Bartosch, A., Braun, J.-D. (2009). *EC Competition and Telecommunications Law*. Austin: Wolters Kluwer.
- KRRiT. (2013). Ocena realizacji obowiązku, o którym mowa w art. 43 ust. 1 ustawy z 29 grudnia 1992 o radiofonii i telewizji.
- KRRiT. (2016). Informacja o podstawowych problemach radia i telewizji w 2015 r.
- KRRiT. (2017). Informacja o podstawowych problemach radia i telewizji w 2016 r.
- Ofcom. (2016). Broadcasting Transmission Services: a review of the market.
- Piątek, S. (2014). *Ustawa o radiofonii i telewizji. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- UKE. (2012). Wyniki pomiarów sygnału naziemnej telewizji cyfrowej.
- UOKiK. (2011). Raport z badania rynku usług dostępu do płatnej telewizji.
- UOKiK. Wyjaśnienia dotyczące oceny przez Prezesa UOKiK zgłaszanych koncentracji.